

Vítaný host

RegionAll
VYDAVATELSTVÍ A NAKLADATELSTVÍ

Zima 04/2023

Vychází 15. 12. 2023

Cena 60 Kč

V PLZEŇSKÉM KRAJI

Čtvrtletník příznivců přírody, památek a lidí

Za africkými betlémy
do muzea v Tachově

Putování kolem
Domažlic

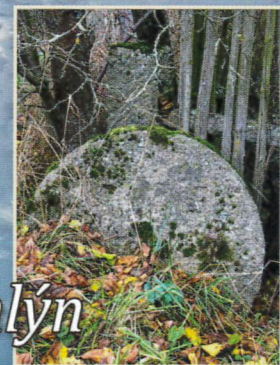
Keramici
z plzeňské Košutky

Tři Trubky
už zase vytrubují

97718014656000 04

Lesní
či Podviniční mlýn

Vítaný host – jaro 2024 vyjde 15. března

*Vedoucí plzeňské skupiny Tchelet Lavan
Pavel Gurion Schliesser, řečený Gora
/Archiv kibucu Neot Mordechai/*

*Plzeňská skupina Tchelet Lavan, 1921. Ležící mládenec je Pavel Gurion Schliesser,
vedoucí skupiny /Archiv kibucu Neot Mordechai/*

Plzeňský skauting v modré a bílé

Židovský skauting u nás byl donedávna málo popsáným fenoménem, třebaže českoslovenští prvorepublikoví židovští skauti a členové sionistických mládežnických hnutí působili na stovkách míst v celém státě. Jejich organizace a spolky se až na výjimky korporativně začlenily do dvou největších skautských celků, tedy Svazu skautů RČS a Federace československých skautů. Přidaná hodnota sionistických mládežnických organizací na rozdíl od klasického skautingu spočívala v tom, že ať už orientace jednotlivých hnutí byla jakákoliv – socialistická, liberální, pravicová nebo náboženská, všechny programově usilovaly o přesídlení svých členů do Erec Israel a ustavení samostatného židovského státu. Země izraelská pro tato hnutí představovala alternativu domova v případě dalšího pokusu o likvidaci Židovstva. Existovaly ale také židovské skautské oddíly přímo registrované ve Svazu, jejichž členové patřili k asimilovanému segmentu židovské society. V Plzni pracovaly oba typy výše zmíněných oddílů a skupin, což je svým způsobem rarita.

Jako první se v lednu roku 1917 objevilo uskupení zvané Blau-Weiss, tedy Modrobílí. Impuls ke vzniku dodal plzeňský rodák František Kahn, který zdejší židovskou mládež o existenci nového hnutí informoval. Dalším aktérem a hnacím motorem činnosti byl student stavební průmyslovky Filip Böhm, který se o vznik plzeňské pobočky osobně zasadil. Hlavním vedoucím byl Siegfried Federmann, dívky vedla Frida Hahnová a chlapce Pavel Gurion Schliesser, řečený Gora. Nestandardní byl poměr členů: po téměř ročním působení měla v prosinci 1917 skupina Blau-Weiss šedesát dívek a třicet chlapců. K činnosti patřily každotýdenní schůzky, výpravy do blízkého i vzdáleného okolí, letní i zimní tábory, později se ve výchově objevily sionistické prvky, jako například

studium hebrejštiny, výuka dějin Palestiny a podobně. Spolkovou místnost měla skupina v prvním patře domu v Palackého ulici č. 13. Po vzniku Československa si hnutí Blau-Weiss hebraizovalo název na Tchelet Lavan a v roce 1924 vstoupilo do Federace čs. skautů. Sionismus, ze židovského hlediska naprosto principiální prvek, posléze převládl nad jinými aspekty výchovy: po absolvování patřičného výcviku v praktických dovednostech nazývaného hachšara odcházela část mládeže do Země izraelské, aby zde realizovala svůj sen o „nové vlasti ve staré zemi“. Stopy po plzeňských členech Tchelet Lavan této generace lze v Izraeli nalézt například v kibucu Sarid, který v roce 1926 zakládali mj. přistěhovalci z Československa, a tak na Goru Schliessera, Trudu Steinerovou-

Masarykovu, Emu Liebsteinovou a další mnozí osadníci vzpomínají dodnes.

Další podobnou skupinou na potenciální „mapě“ plzeňských skautsko-sionistických uskupení byl Makabi Hacair, Mladý Makabejec, které nebylo členem žádného zastřešujícího skautského celku. Až v roce 1938 se pokusilo korporativně začlenit do Svazu skautů RČS, ale k uskutečnění tohoto rozhodnutí už nedošlo. Informace o existenci skupiny jsou poněkud rozporuplné; první zmínka se objevuje už v roce 1930, ale o praktické činnosti se dosud nepodařilo dohledat nic. Až teprve v květnu roku 1937 vychází v Židovských zprávách další sdělení o založení sekce Makabi Hacair pod vedením Oty Kohna a dále se uvádí, že oddíl má dvacet členů a bude se pravidelně scházet každou středu.

V tomto případě se údaje o činnosti skupiny pojmenované hebrejsky Kadima, neboli Vpřed, najít dají. Vedoucími byli Tilla Fischlová a Karel Schleissner, mezi členy bychom mimo jiné našli známou českou cembalistku Zuzanu Růžičkovou, později Jiřího Deimla, který do Kadima vstoupil poté, co byl po událostech v letech 1938 a 1939 vyhozen ze skautského oddílu, a celou řadu dalších. Běžnou činností této židovské mládeže doplňovala účast na mnohých kulturních akcích, židovské svátky využívala k pořádání různých programů pro veřejnost a činnost zvláště starších členů byla zaměřena na přeškolení zejména v oblasti zemědělství a řemesel. Po obsazení pohraničí pomáhali Mladí Makabejci uprchlíkům ze Sudet. Postupně přestávalo

Členové 8. židovského oddílu v Plzni.
Zleva Rudolf Löwy, Ludvík Winkler-Pecar,
Oskar Löwy a vedoucí oddílu Hanuš Adel
/Soukromá sbírka Petra Náhlíka/

být normální a hlavně legální fungování čehokoliv, co mělo se Židy nějakou spojitost, a když pak v lednu 1942 přišly na řadu transporty, odešla postupně do ghetta v Terezíně celá skupina Kadima a v aktivitách zde po nějaký čas pokračovala do doby, než byli její členové odesláni do různých vyhlazovacích táborů.

Zmíněný Jiří Deiml řečený Čížek absolvoval několik hachšar, z toho jednu přímo v Plzni. Spolu s rodiči šel transportem R 758 do Terezína, kde se ihned zapojil do práce v sionistických kruzích a podílel se na vydávání časopisu Nicoc neboli Jiskra. Prošel Osvětímí, pobočným táborem v Birkenau a koncentrákem v Gleiwitz, s pochodem smrti se dostal do Blechhammeru a odtud spolu s dalšími přáteli utekl. Když se v květnu 1945 vrátil do Plzně, zjistil, že z rozsáhlé rodiny přežili pouze dva jeho příbuzní a z celé skupiny Kadima nezbylo prakticky nic. Protože v komunistickém Československu se s cejchem Žida opravdu nežilo lechce, odešel Jiří Deiml v roce 1968 do Izraele.

K pokusu o založení pobočky dalšího ze sionistických mládežnických hnutí tendujících ke skautingu – Brit Trumpeldor, tedy Trumpeldorova svazu – došlo ve druhé polovině roku 1930. Pokusil se o to Hanuš Adel, pozdější vůdce plzeňského 8. skautského oddílu. Úspěšný ovšem nebyl.

Židovští skauti při cvičení Civilní protiletecké ochrany na Náměstí Republiky v Plzni, 1938
/Archiv Okresní rady Junáka Plzeň-město/

Ve výměru policejního ředitelství v Plzni ze dne 16. 12. 1930 se uvádí, že Zemský úřad v Praze Adelovu žádost odmítl projednat, přičemž důvod zamítnutí uveden nebyl. Pokus tedy nevyšel, takže Hanuš Adel obrátil svou pozornost jinam. Je to sice pouhá hypotéza, je ale zřejmé, že toto zamítnutí úzce souvisí se vznikem 8. židovského skautského oddílu v Plzni. Události věštící katastrofu se za našimi hranicemi postupně dávaly do pohybu a Adel nechtěl být nepřipraven: jeho snaha poskytnout jakýsi druh podpory a výcviku těm, které považoval za nejvíce ohrožené, totiž dětem a mládeži, se nakonec setkala s úspěchem. Věděl, že skauting je dobrou přípravou a důležitým činitelem harmonické výchovy, věděl, že učí lásce k přírodě stejně jako praktickým dovednostem a službě pro celou společnost, buduje základy občanství a charakteru.

Skautský oddíl, který Hanuš Adel v Plzni převzal, měl číslo 8 a stal se dokonalou kombinací židovsko-skautského živlu – o to Adelovi šlo. Oddíl byl registrován ve Svazu skautů RČS, typově tedy patřil do druhé, v úvodu zmíněné nesionistické skupiny, nicméně na sklonku 30. let jednotliví členové na sionistickou pozici přecházeli v souvislosti se vzrůstajícím antisemitismem a množstvím zákazů všemožného typu, tedy i zákazu členství skautů židovského původu ve skautských oddílech. Adelovým zástupcem byl Oskar Löwy a z původních deseti patnácti dětí převážně židovského původu se oddíl rozrostl na zhruba čtyřicet členů. Jako klubovnu zpočátku používal starý vagón pod železniční

lávku u Radbuzy, později se několikrát stěhoval. S ostatními oddíly se Osmička podílela na pořádání nejrůznějších akcí, závodů a župních srazů.

V Plzni pracovala ještě další skautská jednotka s určitým procentem židovských členů: šlo o 2. oddíl Stopa pod vedením Jana Krause – Šiwy. Obě skupiny spolu úzce spolupracovaly a občas mezi nimi docházelo k přestupům, případně k výměně členstva.

V krizové době po Mnichově pomáhali plzeňští skauti podobně jako jejich kolegové ze sionistických skupin s organizací pomoci vyhnancům z českého pohraničí, klubovny byly přeměněny na ubytovací zařízení a členové oddílů se stávali součástí služby Civilní protiletecké ochrany.

Ke zlomu docházelo postupně. Židé byli kráceni na svých právech a týkalo se to také skautů: na základě klauzule o výchově probíhající výlučně v křesťanském duchu, která se nově objevila ve skautských stanovách, a na základě dalších árijských nařízení došlo k nedobrovolnému hromadnému odchodu skautů židovského původu ze všech plzeňských oddílů do sionistických mládežnických spolků, které ve městě pracovaly. Když se na seznam protizidovských opatření dostal zákaz vyučování židovských dětí ve školách, spolupracovala starší mládež s plzeňskou židovskou obcí na organizaci ilegálního vyučování v menších kroužcích a skupinách. Na státní svátek 28. října 1940 pak byla zakázána česká skautská organizace jako taková. V lednu 1942 byla do ghetta v Terezíně odtransportována většina plzeňských Židů, z nichž holocaust přežili nemnozí. Na poválečné znovuoživení činnosti sionistického skautingu nezbyla ani síla, ani dostatečných počet přeživších.

■ **Jitka Radkovičová**
/Podrobněji se osudy židovských skautů zabývá kniha Jitky Radkovičové „Modrobílý skauting v Plzni“, vydaná v říjnu 2023 nakladatelstvím Nautilus./

Prameny a literatura:

- Blau Weiss Blätter, prosinec 1917
Židovské zprávy, roč. 13, č. 13, 28. 3. 1930,
roč. 20, č. 21, 14. 5. 1937
Filip Böhm: Dvanáct kol života.
Nepublikované životopisné vzpomínky
Zuzana Růžičková – Wendy Holdenová:
Sto zázraků, Euromedia Group – Ikar, Praha 2019
Archiv kibucu Sarid, Archiv kibucu Neot
Mordechaj, Archiv Bejt Terezin
Archiv města Plzně, Archiv Okresní rady Junáka
Soukromá sbírka Petra Deimla,
Soukromá sbírka Jiřího Löwyho